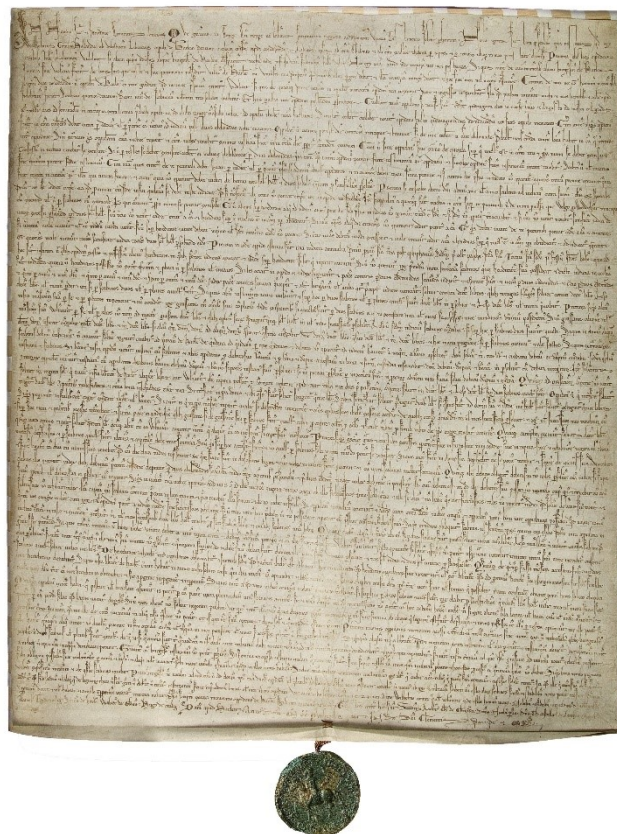

Noord-Hollands Archief

Latijnse transcriptie en Nederlandse vertaling van het Haarlems Stadsrecht door:

Hoogewerf, C. L., *Het Haarlemse stadsrecht (1245): inleidende beschouwingen, tekst, vertaling en artikelsgewijs commentaar* (Amsterdam 2001).

Hoogewerf, C.L., *Ob dilectionem libertatis oppidi de Harlem : de Latijnse tekst van het Haarlemse stadsrecht (1245) naar de editie van Kruisheer : voorzien van een vertaling in hedendaags Nederlands en een beschouwing over de inhoud = om die liefde der stede uan Haerlem* (Amsterdam 2001).

De eerste oorkonde van het Haarlemse stadsrecht (23 november 1245)

In nomine sancte et individue Trinitatis.
Amen.

Que geruntur in tempore cum tempore
ne labantur, scripturarum memoria
ac ydoneorum virorum testimonio
soient perhennari. Notum igitur sit
tam presentibus quam posteris quod
ego Wilhelmus comes Hollandie ob
dilectionem libertatis oppidi de Harlem
petitioni incolarum eiusdem
oppidi condescendens,

1. liberos ipsos ab omni thelonio et ab
omni exactione thelonii per aquas et
per terras ubique in mea potestate
dimisi.

2. Preterea dictis oppidanis contuli
talem libertatem, videlicet si alicui
quicquam ad versus aliquem burgensem
de Harlem displicuerit, nichil
inde nisi iudicium scabinorum habere
debet, nee ego etiam aliud inde
requiram nee mea posteritas.

3. Si quis autem de circummanentibus
alicui burgensium de Harlem iniuriam
sive violentiam fecerit de
bonis suis que iuste et sine querimonia
possèdent, villicus de Harlem
cum universis, tam pauperibus quam
divitibus, illuc pergere debet et illam
iniuriam corrigere debet, et hoc sine
mea vel meorum offensione.

4. Ceterum de meo necnon hominum
meorum consilio dignum duxi concedendum
ut oppidum de Harlem eo
iure gaudeat quod in tenore presentium
continetur, videlicet si quis, de
quacumque parte veniens in oppidum
memoratum, oppidanis fieri curaverit,

In naam van de heilige en ondeelbare
Drieëenheid. Amen.

Opdat de dingen die in de tijd geschieden
niet met de tijd verdwijnen,
plegen zij vereeuwigd te worden
door de overlevering in geschriften
en door de getuigenis van betrouwbare
mannen. Het zij daarom bekend
aan zowel de tegenwoordige als de
toekomstige lieden dat ik, Willem,
graaf van Holland, uit liefde voor de
vrijheid van de stad Haarlem het
verzoek van de inwoners van deze
stad heb ingewilligd en

1. hen vrij heb gesteld van alle tol en
van alle heffing van tol te water en
te land overal in mijn rechtsgebied.

2. Voorts heb ik genoemde poorters de
volgende vrijheid gegeven, namelijk:
als iemand iets mishaget tegen een
burger van Haarlem, dan zal hij ten
aanzien daarvan niets hebben dan het
oordeel van de schepenen, noch zal
ik ten aanzien daarvan iets anders
eisen noch mijn nakomelingen.

3. Als evenwel een van de omwonenden
onrecht of geweld heeft gedaan
aan de zaken die een van de burgers
van Haarlem rechtmatig en onbetwist
heeft bezeten, dan moet de schout
van Haarlem met allen tezamen,
armen en rijken, daarheen trekken en
het onrecht ongedaan maken, zonder
dat ik of de mijnen dit als een schending
van het recht zullen beschouwen.

4. Verder heb ik het bij besluit van
mijzelf en van mijn mannen passend
geacht te vergunnen dat de stad
Haarlem zich verheugt in het recht
dat is vervat in de inhoud van de
onderhavige oorkonde, namelijk: als
iemand, waar ook vandaan in genoemde

porte et ingressus ei patebunt, ita quod prestito iuramento michi et meis heredibus et eidem oppido fidelitatem faciat, sculteto quatuor denarios, preconii unum denarium, scabinorum voluntati tres solidos traditurus, et hiis peractis iure oppidani postmodum perfruetur.

stad komend, poorter wil worden, dan zullen de poorten en ingangen voor hem open staan, mits hij door het afleggen van een eed aan mij en mijn erfgenamen en aan de stad trouw zal beloven, en hij aan de schout 4 penningen, aan de bode 1 penning, en voor het besluit van de schepenen 3 schellingen zal betalen; en nadat dit alles is geschied, zal hij voortaan de rechten van een poorter genieten.

5. Cuilibet autem oppidano, si necesse fuerit, cedent quadraginta dies in mense iulio et augusto ad messes colligendas et totidem dies ad seminandum in autumpno extra limina predicti oppidi, ita quod dicto tempore transacto redeat ad oppidum ibidem moram factururus.

5. Iedere poorter evenwel mag, indien het noodzakelijk is, veertig dagen buiten de grenzen van voornoemde stad doorbrengen in de maanden juli en augustus om de oogst binnen te halen en evenveel dagen in de herfst om te zaaien, mits hij nadat genoemde tijd is verstreken terugkeert naar de stad om aldaar verder te verblijven.

6. Similiter cedent cuilibet noviter oppidano facto quadraginta dies ad inducendum res suas oppido memorato.

6. Evenzo heeft iedere nieuwe poorter veertig dagen de tijd om zijn zaken binnen de genoemde stad te brengen.

7. Cum autem aliquis oppidanus fuerit in causam trahendus¹, debet citari per iudicem vel per preconem eius venturus ad iudicium post duas ebdomadas a die citacionis.

7. Wanneer evenwel een poorter een proces zal worden aangedaan, dan moet hij door de rechter of diens bode gedagvaard worden om twee weken na de dag van dagvaarding voor het gerecht verschijnen.

8. Oppidanus vero citatus potest diem citationis anticipare et breviare, set de iure cedunt ei due ebdomade. Predictus modus citandi tantum locum habet in causa que vertitur inter oppidanos.

8. Een gedagvaarde poorter echter kan de dagvaardingstermijn vervroegen en verkorten, maar rechtens komen hem twee weken toe. Voornoemde regeling betreffende het dagvaarden is alleen van toepassing op een rechtszaak die tussen poorters wordt gevoerd.

9. Si vero extraneus quis oppidanum coram iudice traxerit in causam, iudex tenebitur extraneo iusticiam facere infra terciam diem propter

9. Als echter een vreemdeling ten overstaan van de rechter een poorter een proces heeft aangedaan, dan zal de rechter in het belang van de

commodum extraneï.

vreemdeling verplicht zijn om de vreemdeling recht te doen binnen drie dagen.

10. Cum vero sive oppidanus sive extraneus de querela super qua tractus est in causam, una et propria manu se debet excusare, confestim in iudicio tenebitur se excusare

10. Wanneer evenwel een poorter of een vreemdeling met betrekking tot een klacht waarover hem een proces is aangedaan, met alleen zijn eigen hand de onschuldseede moet afleggen, dan zal hij verplicht zijn de onschuldseede onmiddellijk in de rechtszitting af te leggen.

11. Si vero per testes se debet excusare, cedent ei inducie deliberatorie per duas ebdomadas, ita tarnen quod tantum oppidanus poterit ferre testimonium contra oppidanum; et simplex oppidanus ferens testimonium iurare tenebitur, scabinus vero vel iuratus sine iuramento poterit ferre testimonium.

11. Als hij echter de onschuldseede met hulp van getuigen moet afleggen, dan zal hij twee weken uitstel hebben voor beraad, met dien verstande evenwel dat slechts een poorter getuigenis zal kunnen afleggen tegen een poorter; en een gewone poorter die een getuigenis aflegt zal verplicht zijn te zweren; een schepen of gezworene daarentegen zal zonder eed een getuigenis kunnen afleggen.

12. Cum etiam quis citatur de re pecuniali, debet scitari per iudicem vel per preconem presentibus ad minus duobus oppidanis, et in citatione debet taxari summa pecunie; et si citatus die préfixa in iudicio non comparuerit, conquerens tantum pecunie optinuit quanta fuit taxata in citatione contra ilium qui citatus fuerat; et citatus, quia non comparuit, debet iudici de banno tres solidos Hollandensium et duos solidos conquerenti pro satisfactione persolvere.

12. Wanneer iemand wordt gedagvaard met betrekking tot een geldelijke kwestie, dan moet hij gedagvaard worden door de rechter of door de bode in tegenwoordigheid van ten minste twee poorters, en in de dagvaarding moet de som gelds aangegeven worden; en als de gedagvaarde op de vastgestelde dag niet op de rechtszitting is verschenen, dan verkrijgt de klager van hem die gedagvaard was zoveel geld als aangegeven was in de dagvaarding; en de gedagvaarde moet, omdat hij niet is verschenen, aan de rechter 3 Hollandse schellingen betalen voor de ban en 2 schellingen aan de klager ter genoegdoening.

13. Preterea si censuales alicuius domini alterius a me vel a meo sculteto ad iudicium citati fuerint, dominus eorum specialis poterit eos de iudice

13. Voorts als tijnslieden van een andere heer door mij of door mijn schout gedagvaard zijn voor het gerecht, dan zal hun eigen heer hen kunnen

eripere, ita quod promittat certa fide infra quindenam se debere iuste iudi care; quod si non fecerit, de cetero non poterit eripere eos ab oppidi iurisdictione.

onttrekken aan de rechter, op voorwaarde dat hij getrouw belooft zich verplichten binnen veertien dagen overeenkomstig het recht recht te doen; indien hij dit niet heeft gedaan, dan zal hij hen voortaan niet kunnen onttrekken aan de jurisdictie van de stad.

14. Item si oppidanus a quocumque fuerit tractus in causam super re pecuniali, nisi de manu promissa que vulgo geweddehant nuncupatur eum conveniad² vel nisi per scabinos eum convincat, is qui convenitur propria manu se poterit excusare.

14. Voorts als iemand een poorter een proces heeft aangedaan met betrekking tot een geldelijke kwestie, dan kan hij [de poorter] die wordt beklaagd met zijn eigen hand de onschuldseed afleggen, tenzij hij [de klager] hem [de poorter] beklaagt over een handgelofte die in de volkstaal 'geweddehant' wordt genoemd, of tenzij hij [de klager] hem schuldig doet bevinden door schepenen.

15. Cum vero aliquis super hereditate aliqua ad iudicium citatus prima die sibi préfixa in iudicio non comparuerit, citandus est secundo, et si secundo non comparuerit, tercio citabitur, et si tune non venerit, tenebitur satisfacere iudici, de utroque excessu persolvendo ipsi duos solidos Hollandensium; si vero tercio non venerit, cadit citatus a causa, et hereditas super qua tractus est in causam, ipsi abiudicatur; si autem conquerens aliqua die citationis non comparuerit, cadit penitus a causa.

15. Wanneer iemand die met betrekking tot een onroerende zaak gedagvaard is voor het gerecht op de eerste voor hem vastgestelde dag niet op de rechtszitting is verschenen, dan moet hij voor de tweede maal gedagvaard worden, en als hij voor de tweede maal niet is verschenen, zal hij voor de derde maal gedagvaard worden, en als hij dan (niet)⁹ is verschenen, zal hij verplicht zijn aan de rechter genoegdoening te geven en voor beide overtredingen 2 Hollandse schellingen aan hem te betalen; als hij echter voor de derde maal niet is verschenen, verliest de gedagvaarde de rechtszaak en wordt de onroerende zaak waarover hem een proces is aangedaan, hem bij vonnis ontnomen; indien de klager daarentegen niet op enige dag van dagvaarding is verschenen, verliest hij de rechtszaak geheel en al.

16. Cum quis debet iurare de re pecuniali, poterit cadere a causa et amittere si verbotenus maie iuraverit vel contra modum iurandi venerit. Si

16. Wanneer iemand een eed moet zweren met betrekking tot een geldelijke kwestie, dan kan hij de rechtszaak verliezen als hij de voorgezegde

vero super hereditate iurare debeat, in primo vel secundo iuramento cadere non poterit; si tercio iurans debitum iurandi excesserit et male iuraverit, cadit a causa, et hereditas super qua tractus est in causam, ipsi abiudicatur et adiudicatur conquerenti; et quotiens male iuraverit, tociens satisfaciet iudici tociens duos solidos Hollandensium persolvendo eidem.

woorden verkeerd heeft gezworen of tegen de manier waarop gezworen moet worden heeft gehandeld. Als hij echter met betrekking tot een onroerende zaak een eed moet zweren, dan kan hij bij de eerste en de tweede eedaflegging het proces niet verliezen; als hij echter voor de derde maal de verplichte manier¹⁰ waarop gezworen moet worden heeft overschreden en verkeerd heeft gezworen, dan verliest hij de rechtszaak en wordt de onroerende zaak waarover hem een proces is aangedaan bij vonnis aan hem ontnomen en aan de klager toegewezen; en zo dikwijls hij verkeerd heeft gezworen, zo dikwijls zal hij de rechter genoegdoening geven door hem telkens 2 Hollandse schellingen te betalen.

17. Preterea in eodem oppido constituta sunt tria iudicia annualia, primum proxima feria tercia post Ephiphaniam, secundum post octavam Pasche secunda feria, tercium feria secunda post festum Iohannis Babbiste, que ad hoc sunt instituta ut quilibet oppidanus existens in possessione alicuius hereditatis, in quolibet predictorum iudiciorum compareat et ibidem super hereditate, si sit qui inpetat, conveniatur; si vero non conveniatur, ipse postmodum iuxta sentenciam scabinorum quiete hereditatem suam possideat. Et dicta iudicia in ecclesia sunt indicenda. Quieta vero hereditatis possessio non poterit confirmari et probari nisi per scabinos vel iuratos.

17. Verder zijn in deze stad drie jaarlijkse rechtszittingen ingesteld, de eerste op de eerstvolgende dinsdag na Driekoningen, de tweede op de maandag na de octaaf van Pasen en de derde op de maandag na het feest van Johannes de Doper. Deze rechtszittingen zijn ingesteld met het doel dat iedere poorter die in het bezit is van een onroerende zaak in een van genoemde rechtszittingen verschijnt om aldaar, als er iemand is die hem aanspreekt, over de onroerende zaak te worden beklaagd; als hij echter niet wordt beklaagd, zal hij daarna volgens het vonnis van de schepenen rustig zijn onroerende zaak bezitten. En genoemde rechtszittingen moeten in de kerk aangekondigd worden. Rustig bezit van een onroerende zaak evenwel kan niet bekrachtigd noch bewezen worden dan door schepenen of gezworenen.

18. Si lis oriatur in oppido, et iudex supervenerit et pacem comitis per duas ebdomadas servandam indixerit et reservata fuerit, et iterum per duas ebdomadas, et tercio per duas ebdomadas,

18. Als een twist ontstaat in de stad en de rechter is erbij gekomen en heeft voor twee weken geboden 's graven vrede te bewaren en deze is [zolang] bewaard, en de rechter heeft op

et quarto per annum et unum diem, et quinto per annum et unum diem, et sexto per annum et unum diem iudex pacem comitis servari preceperit, et alter litigantium vel ambo contra preceptum iudicis venerint, solvet comiti decern libras.

19. Quilibet treugas frangens solvet comiti decern libras, leso decern libras vel manum perdet, ita si per scabinos duos vel per plures convictus fuerit.

20. Si quis alium instrumente acuto vuleraverit³ et super hoc per duos scabinos vel per plures convictus fuerit, decern libras mihi persolvat et leso decern libras, vel manu privabitur.

21. Preterea si quis alium infra mansionem suam per se et per plures inpetierit et eum occiderit, ipse grassator cum omnibus suis complicibus ibidem existentibus, si convictus fuerit per duos scabinos, erit in potestate mea vel meorum successorum mee iurisdictionis dominium possidentium. Si vero grassator aliquem infra mansionem suam vuleraverit per se vel per alios, non tamen ad mortem, grassator decern libras et quilibet complicum suorum quadraginta quinque solidos Hollandensium mihi vel meis successoribus persolvat, leso vero secundum iudicium scabinorum emendabit, si super hoc per scabinos duos fuerint convicti. Si quis in domum aliquam dominum domus quesierit, emendabit eidem decern libris et mihi decern libris; si alium quam dominum domus ad aliquam domum quesierit, quesitor emendabit domino domus

nieuw voor twee weken geboden 's graven vrede te bewaren en ten derdenmale voor twee weken en ten vierdenmale voor jaar en dag en ten vijfdenmale voor jaar en dag en ten zesdenmale voorjaar en dag, en één van de twistenden is of beiden zijn tegen het gebod van de rechter ingegaan, dan zal hij [of zullen zij] aan de graaf 10 pond betalen.

19. Een ieder die een vrede breekt zal, als hij door twee of meer schepenen schuldig is bevonden, aan de graaf 10 pond en aan de gelaedeerde 10 pond betalen, of zijn hand verliezen.

20. Als iemand een ander met een scherp wapen heeft verwond en hij hieraan schuldig is bevonden door twee of meer schepenen, dan zal hij aan mij 10 pond en aan de gelaedeerde 10 pond betalen, of zijn hand zal worden afgehakt.

21. Voorts als iemand, alleen of¹¹ met meer lieden, een ander in zijn huis heeft aangevallen en hem heeft gedood, dan zal de geweldpleger met al zijn aldaar aanwezige medeplegers, als zij door twee schepenen schuldig zijn bevonden, in mijn macht zijn of in die van mijn opvolgers die mijn jurisdictie bezitten. Als de geweldpleger echter, alleen of met anderen, iemand in zijn huis heeft verwond maar niet heeft gedood en hij is of zij zijn hieraan door twee schepenen schuldig bevonden, dan zal de geweldpleger 10 pond en elk van zijn medeplegers 45 Hollandse schellingen betalen aan mij of aan mijn opvolgers; aan de gelaedeerde evenwel zal de geweldpleger genoegdoening geven volgens het oordeel van de schepenen. Als iemand in een huis de heer des huizes heeft gezocht, zal hij aan hem en aan mij 10 pond genoegdoening geven; als hij

decern libris, quesito decern libris et mihi decern libris, et hoc manu pugnante, si per scabinos convincatur malefactor.

een ander dan de heer des huizes vechtenderhand in een huis heeft gezocht, dan zal de indringer, als hij door de schepenen schuldig wordt bevonden, aan de heer des huizes, aan de gezochte persoon en aan mij 10 pond genoegdoening geven.

22. Si quis extraneorum coram scabinis debitum certificaverit, nee curaverit solvere monitus, citabitur ad pretorium de Harlem de quindena ad quindenam per tres quindenas, et debitor non comparuerit ad iudicium, bannietur nee unquam a banno absolvetur donee solvent mihi tres libras et creditori debitum, et dampnum emendabit secundum consilium iustiarum et scabinorum. Si bannitus infra oppidum venerit, iustarius⁴ cum scabinis et aliis oppidanis pro debito suo bannitum et pro banno et dampno arrestatum in bona et firma custodia reservabit donec debitum, dampnum et bannum mihi persolverit cum debita integritate.

22. Als een vreemdeling ten overstaan van de schepenen een schuld heeft laten vastleggen en hij heeft, daartoe aangemaand zijnde, niet gezorgd voor betaling, dan zal hij driemaal om de veertien dagen¹² gedagvaard worden voor het gerecht van Haarlem, en wanneer de schuldenaar niet is verschenen op de rechtszitting, zal hij gebannen worden en zal hij nimmer van de ban bevrijd worden totdat hij aan mij 3 pond heeft betaald en aan de schuldeiser de schuld, en hij zal de schade vergoeden volgens het besluit van rechter en schepenen. Indien de balling binnen de stad is gekomen, dan zal de rechter samen met de schepenen en andere poorters de balling arresteren voor de schuld, voor de ban en voor de schade, en hem in goede en stevige gevangenschap houden totdat hij de schuld, de schade en de ban geheel heeft betaald.

23. Item si bannitus contumax oppidum vitaverit, iustarius cum oppidanis de bonis banniti debitum, dampnum et bannum, si potens iustarius fuerit, persolvit; si non poterit persolvere per inpotenciam suam, in proximo adventu meo faciam solvi debitum, dampnum et emendam.

23. Voorts, als de balling die handelt in strijd met het recht de stad heeft vermeden, dan zal de rechter samen met poorters uit de goederen van de balling de schuld, de schade en de ban betalen, als de rechter daartoe bij machte is: als hij [de rechter] vanwege zijn onmacht niet kan betalen, dan zal ik bij mijn eerstvolgende komst zorgen dat de schuld, de schade en de genoegdoening worden betaald.

24. Quicumque ad pulsationem campane non venerit, solvet mihi viginti solidos.

24. Wie niet is komen opdagen wanneer de klok is geluid, zal aan mij 20 schellingen betalen.

25. Qui autem infra libertatem de Harlem aliquem leserit aut vulneraverit dum campana pulsatur pro communi utilitate oppidi aut infra tres dies post pulsationem campane, sol vet mihi decern libras et leso decern libras, si per duos scabinos convictus fuerit.

25. Wie evenwel binnen de vrijheid van Haarlem iemand heeft gekwetst of verwond terwijl de klok werd geluid ten dienste van het algemeen belang van de stad, of binnen drie dagen na het luiden van de klok, zal aan mij 10 pond betalen en aan de gelaedeerde 10 pond, als hij door twee schepenen schuldig is bevonden.

26. Oppidanus vero qui interficitur, solvetur triginta duabus libris a parentibus malefactoris, et omnia bona malefactoris erunt mea; si interficitur in propria domo et ibi quesitus fuerit, solvetur sexaginta quatuor libris. Scabinus si interficitur, solvetur quadraginta duabus libris; si quesitus fuerit ad domum suam et ibidem interfectus fuerit, solvetur octoginta quatuor libris.

26. Een poorter evenwel die wordt gedood zal door de verwanten van de misdadiger worden betaald met 32 pond en alle goederen van de misdadiger zullen van mij zijn; als hij wordt gedood in zijn eigen huis en hij is daar gezocht, dan zal hij worden betaald met 64 pond. Als een schepen wordt gedood, dan zal hij worden betaald met 42 pond; als hij is gezocht in zijn huis en daar is gedood, zal hij worden betaald met 84 pond.

27. Si quis pugnaverit infra libertatem, cogetur emendare ibidem vel bannietur.

27. Als iemand gevochten heeft binnen de stadsvrijheid, dan zal hij gedwongen worden aldaar genoegdoening te geven of zal hij gebannen worden.

28. Si autem is qui in propria mansione inpetitur, viriliter se defendendo inpetitorem et omnes complices suos ibidem existentes occidit, de quolibet occiso quatuor denarios mihi vel meis successoribus persolvat, et ego vel successores mei tenebimur eum super hoc tueri et parentibus occisorum reconciliare et firmam pacem ei concedere.

28. Als evenwel hij die in zijn eigen woning wordt aangevallen, door zich als een man te verdedigen de aanvaller en al diens daar aanwezige medeplegers heeft gedood, dan zal hij voor iedere dode aan mij of mijn nakomelingen 4 penningen betalen, en ik of mijn opvolgers zullen verplicht zijn hem te beschermen en te verzoenen met de verwanten van de doden en hem een vaste vrede te geven.

29. Item quilibet grassator, si de grassatione sua per scabinos fuerit convictus, caput pro capite, oculum pro oculo et simile membrum pro simili membro de proprio corpore tenebitur amittere.

29. Voorts zal iedere geweldpleger, als hij door de schepenen schuldig is bevonden aan geweldpleging, hoofd om hoofd, oog om oog en hetzelfde lichaamsdeel om hetzelfde lichaamsdeel van zijn eigen lichaam moeten verliezen.

30. Quicumque canipulum portaverit, solvet mihi decern libras. Quicumque irato animo traxerit, solvet quindecim libras. Quicumque alium cum eo vulneraverit, amittet manum. Qui aliquem cum eo interfecerit, si captus merit, interficietur.

30. Wie een dolk heeft gedragen, zal aan mij 10 pond betalen. Wie hem met kwade bedoeling heeft getrokken, zal aan mij 15 pond betalen. Wie een ander ermee heeft verwond, zal zijn hand verliezen. Wie er iemand mee heeft gedood, zal, als hij gevangen is genomen, worden gedood.

31. Preterea si quis quoscumque graves et capitales excessus perpetraverit, sive in furto, sive in incendio, sive in rapina, sive in exhibitione veneni vel alicuius mortiferi deprehensus et per scabinos convictus fuerit, ultimam et capitalem debet inire sententiam; si vero quis super hoc accusatus fuerit et non convictus per scabinos, sola manu iurando poterit se excusare.

31. Bovendien als iemand enigerlei zwaar en kapitaal misdrijf heeft gepleegd en hetzij bij diefstal, hetzij bij brandstichting, hetzij bij roof, hetzij bij het toedienen van vergif of van iets dodelijks gegrepen is en door schepenen schuldig bevonden is, dan moet hij de hoogste en kapitale straf ondergaan; echter, als iemand hiervan beschuldigd is en niet door schepenen schuldig bevonden is, dan kan hij de onschuldseed afleggen door met één hand te zweren.

32. Si quis autem furem in domo sua deprehenderit, eum, si poterit, tenebit et Septem de vicinis suis advocabit, et furem ligatum tam diu cum vicinis suis tenebit quod eum die clare iudici representet, re quam furatus fuerit in dorso furis ligata, et tunc iudex in iuditio furem conveniat et eum iuxta scabinorum tractet sententiam.

32. Als iemand evenwel in zijn huis een dief heeft gegrepen, dan zal hij, als hij dat kan, hem vasthouden en zeven van zijn buren erbij roepen en samen met zijn buren de vastgebonden dief vasthouden totdat hij hem met de gestolen zaak op de rug gebonden op klaarlichte dag aan de rechter overdraagt, en dan moet de rechter de dief in het gerecht beklagen en met hem handelen volgens het vonnis van de schepenen.

33. Quicumque alii debitis obligatus debita sua non valens persolvere, coram iudice si super debitis illis conveniatur, iudex debet debitorem preconum custodie deputare per duas ebdomadas servandum, medio tempore a preconibus pascendum, et post duas ebdomadas tradet iudex debitorem in potestatem illius cuius debitor est, ita quod ille debitorem suum passet⁵ non vexando corpus ipsius, et tenebit eum donec secum

33. Als iemand die jegens een ander door schulden verbonden is zijn schulden niet kan betalen en ten overstaan van de rechter met betrekking tot deze schulden wordt veroordeeld, 13 dan moet de rechter de schuldenaar aan de bewaking van de boden toevertrouwen om twee weken vast te worden gehouden, gedurende welke tijd hij door de boden gevoed moet worden. Na twee weken zal de rechter de schuldenaar overdragen in

**componat vel débita sua ei persolvat
vel remittat.**

de macht van degene wiens schulde-
naar hij is op voorwaarde dat deze
zijn schuldenaar zal voeden zonder
diens lichaam te kwellen. En de
schuldeiser zal zijn schuldenaar
vasthouden totdat de schuldenaar een
schikking met hem treft of hem zijn
schulden betaalt of kwijtschelding
van hem krijgt.

**34. Si quis in iudicio coram iudice comparuerit,
quicquid iuris, quoad illum
iudicem contigerit, iudex exigit ab
illo fideiussores primo, secundo,
tercio, et ille se dixerit non habere
quos det fideiussores, talis non tenebitur
iudici quid solvere de bannis; si
vero tacuerit et fideiussores non
exhibuerit, iudex illum captum cum
scabinis committet preconi in loco
munito, et preo tenebitur illum
servare et de eo iudici respondere.**

34. Als iemand in het gerecht voor de
rechter is verschenen en er is iets
van recht wat die rechter aangaat,
dan zal de rechter voor de eerste, de
tweede en de derde maal van hem eisen
dat hij borgen stelt, en heeft hij
dan gezegd dat hij geen borgen
heeft, dan zal hij niet verplicht zijn
aan de rechter iets te betalen voor de
ban; als hij echter heeft gezwegen en
geen borgen heeft gesteld, dan zal de
rechter hem met de schepenen gevangen
nemen en aan de bode toevertrouwen
om hem in een afgesloten
plaats op te sluiten, en de bode is
dan verplicht hem te bewaken en
over hem verantwoording af te leggen
aan de rechter.

**35. Si oppidanus in iudicio conveniatur et
aliquid iuris circa eundem iudicem
contigerit, et oppidanus tantum boni
iure oppidanorum possideat quod valeat
tantum quantum ius contingens
iudicem circa ipsum, talis oppidanus
poterit a iudicio recedere sine fideiussoris
exhibitione; si vero talis tantum
boni predicto modo non possideat,
oportet eum prestare cautionem
fideiussoriam.**

35. Als een poorter in het gerecht wordt
beklaagd en er is iets van recht wat
de rechter aangaat, en de poorter
zoveel goederen in het recht van de
poorters bezit dat de waarde hiervan
[minstens] zoveel bedraagt als het
recht wat de rechter aangaat, dan
kan deze poorter het gerecht verlaten
zonder borgstelling; als hij
echter zoveel goederen op genoemde
manier niet bezit, dan moet hij zekerheid
stellen door middel van
borgen.

**36. Si quis in iudicio obloquitur scabinis
vel sententiam ipsorum communi
eorum consilio secundum iura oppidana
in iudicio traditam iniuste et
contumaciter contradixerit, mihi vel**

36. Als iemand in het gerecht de schepenen
tegensprekt of een vonnis van
hen, dat zij in gemeen beraad volgens
het recht der poorters in het
gerecht hebben gewezen, onrechtmatig
en wederrechtelijk heeft tegengesproken,

**meis successoribus decern libras
Hollandensium
tenebitur pro satisfactiōe solvere et cuilibet
scabinorum unam libram.**

dan zal hij verplicht zijn aan mij of mijn
opvolgers 10 Hollandse
ponden te betalen ter genoegdoening
en aan elke schepen 1 pond.

**37. Quicumque dederit alapam in faciem
alicuius, si per duos scabinos fuerit
convictus, solvet iudici unam libram,
leso unam libram, nisi videatur
universis scabinis quod gravius sit
puniendus.**

37. Wie iemand een slag in het gezicht
heeft gegeven zal, als hij door twee
schepenen schuldig is bevonden, aan
de rechter 1 pond en aan de gelaedeerde
1 pond betalen, tenzij alle
schepenen tezamen vinden dat hij
zwaarder moet worden gestraft.

**38. Si quis tabernam intraverit ut bibat
ibidem, vinitor debet ei vinum iuxta
certam et debitam mensuram porrigere;
et cum ille, si oppidanus sit, ad
libitum suum biberit, facta computatione
si solvere confestim non
poterit, usque mane recedat, vinitori
vinum suum ante meridiem crastine
diei persoluturus; si autem ante
tempus predictum ille vinum suum
vinitori non persolverit et querimonia
super hoc ad iudicem suum delata
fuerit, debitor ille vinum suum vinitori
persolvit et tres solidos iudici et
duos solidos vinitori pro satisfactiōe.**

38. Als iemand een taveerne is binnengegaan
om daar te drinken, dan moet
de wijschenker hem wijn schenken
volgens de vaste en verschuldigde
maat; en wanneer hij, als hij poorter
is, naar zijn believen heeft gedronken
en na het opmaken van de rekening
niet direct kan betalen, dan mag
hij weggaan op voorwaarde dat hij
de volgende morgen terugkomt om
voor het middaguur de wijschenker
zijn wijn te betalen; als hij echter
vóór genoemd tijdstip zijn wijn niet
heeft betaald aan de wijschenker en
daarover een klacht is ingediend bij
zijn rechter, dan moet die schuldenaar
zijn wijn betalen aan de wijschenker
en 3 schellingen aan de
rechter en 2 schellingen aan de
wijntapper ter genoegdoening.

**39. Quicumque de quacumque falsa
mensura accusatus fuerit et per duos
scabinos convictus, solvet iudici tres
libras.**

39. Wie beschuldigd is van het gebruik
van enigerlei valse maat en door
twee schepenen schuldig is bevonden,
zal aan de rechter 3 pond betalen.

**40. De hereditate in Harlem inter oppidanos
observabitur consuetudo
secundum quod hactenus ibidem est
observata, hoc tamen adiuncto quod
hereditas oppidanorum, sive iaceat
intra vel extra libertatem, quod ad
proximum heredem sue consanguinitatis,
sive sit filius sive filia, iure
hereditario devolvitur.**

40. Met betrekking tot een erfenis zal in
Haarlem tussen poorters de gewoonte
blijven gelden zoals die daar tot nu
toe in acht is genomen, dit evenwel
met de toevoeging dat een onroerende
zaak van poorters, of deze nu
binnen of buiten de stadsvrijheid ligt,
volgens het erfrecht toekomt aan de
naaste erfgenaam onder zijn bloedverwanten,

of dit nu een zoon is of een dochter.

41. Si quis infra libertatem de Harlem terram habuerit in annuo censu, soluto censu quamdiu vixerit earn optinebit, et libère vendere poterit soluto duplici censu domino ipsius terre; verum si vir vel femina qui possidet terram censualem obierit, proximus hères soluto duplici censu vero domino terre earn iure hereditario obtinebit, et sic a progenie in progeniem et in perpetuum.

41. Als iemand binnen de stadsvrijheid van Haarlem grond heeft tegen betaling van een jaarlijkse tijns, dan zal hij deze zolang behouden als hij leeft mits hij de tijns betaalt, en kan hij deze [grond] vrij verkopen mits hij een dubbele tijns aan de heer van die grond betaalt; indien evenwel de man of de vrouw die de tijnsgrond heeft sterft, dan zal de naaste erfgenaam deze [grond] krachtens erfrecht verkrijgen mits hij een dubbele tijns aan de ware heer van de grond betaalt, en aldus zal geschieden van geslacht op geslacht tot in eeuwigheid.

42. Si quis autem aliquid iuris iudicem contingens violenter a iudicio transtulerit, si super hoc per duos scabinos convictus fuerit, ipse dabit pro satisfactione quindecim libras Hollandensium iudici meo vel meorum successorum.

42. Als iemand iets van recht wat de rechter aangaat met geweld uit het gerecht heeft meegenomen, dan zal hij, als hij door twee schepenen schuldig is bevonden, aan mijn rechter of aan die van mijn opvolgers 15 Hollandse ponden betalen ter genoegdoening.

43. Quicumque oppidanus uxorem habet que pistare vel bracsare consueverit, is poterit per earn panem iuxta plenitudinem unius fornacis amittere, sic et unam cervisiam, ita quod maritus suus non poterit contra hoc actionem habere. Eodem modo si uxor alicuius fila lanea vel linea emere vel vendere consueverit, is poterit per earn pondus filorum quod lapis vocatur deperdere. Si vero uxor alicuius non soleat negotiari publice, vir ipsius tantum dampnum quatuor denariorum poterit incurrere per eam.

43. Een poorter die een echtgenote heeft die brood pleegt te bakken of bier pleegt te brouwen, kan door haar toedoen één volle oven brood verliezen, zo ook één brouwsel bier, zonder dat haar echtgenoot hiertegen een rechtsvordering kan instellen. Evenzo kan iemand wiens echtgenote wollen of linnen garen pleegt te kopen of te verkopen, door haar toedoen een gewicht aan garen, dat 'steen' genoemd wordt, verliezen. Als echter iemands echtgenote niet in het openbaar handel pleegt te drijven, dan kan haar man door haar toedoen slechts een schade oplopen van 4 penningen.

44. Si res furtiva ab aliquo qui legitimus est, fuerit deprehensa, et veras possessor rem illam per testes optinuerit, vir ille poterit se excusare tercio,

44. Als een gestolen zaak bij iemand die betrouwbaar is in beslag is genomen en de werkelijke eigenaar heeft deze zaak met hulp van getuigen teruggekregen,

ita tarnen quod vir ille de cetera iuramentum in aliquo casu prestare non poterit, et is qui rem suam optinuit, duos solidos et quatuor denarios conferet preconii.

dan kan de eerstgenoemde man zijn onschuld bezweren met drie eden, met als gevolg dat deze man voortaan geen eed meer kan afleggen in enigerlei rechtszaak, en hij die zijn zaak heeft teruggekregen zal 2 schellingen en 4 penningen aan de bode betalen.

45. Preterea tale ius oppidanis memoratis concessi et tradidi ut nullus extraneus sive vicinus eorum, nee miles nee alius quilibet, burgensem de Harlem quemquam aliqua ratione ad duellum provocare infra oppidum dictum vel usquam in mea potestate vel meorum successorum poterit, nee burgensis burgensem.

45. Verder heb ik aan genoemde poorters het recht verleend en gegeven, dat geen enkele vreemdeling of omwonende, een ridder noch enig ander persoon, een burger van Haarlem op welke grond dan ook tot een tweegevecht zal kunnen uitdagen binnen genoemde stad of ergens binnen mijn rechtsgebied of dat van mijn opvolgers, noch een burger een andere burger.

46. Si quisquam aliquem infra libertatem oppidi memorati acuto instrumento vel alio perimerit, et instrumentum abiecerit, excusationem poterit exhibere nisi duobus scabinis vel pluribus fuerit convictus; de quo et si querimonia fiat, ter quatuordecim et tribus diebus ante tribunal debet vocari, et si non ad talem terminum comparuerit, diiudicabitur et pro proscripto reputabitur; si autem infra terminum ad quern idem grassator ad iudicium vocatur, conductum requisierit a iudice, nee optinuerit, nequaquam diiudicari poterit.

46. Als iemand een ander binnen de vrijheid van genoemde stad met een scherp wapen of met iets anders heeft gedood en het wapen heeft weggegooid, dan kan hij de onschuldseed afleggen, tenzij hij door twee of meer schepenen schuldig is bevonden; als hierover een klacht wordt ingediend, moet hij [de beklaagde] driemaal veertien dagen op drie dagen voor het gerecht worden gedagvaard, en als hij niet is verschenen op een van de vastgestelde dagen, dan zal hij worden veroordeeld en vogelvrij worden verklaard; indien de geweldpleger echter binnen de termijn waarin hij is opgeroepen voor het gerecht een vrij geleide aan de rechter heeft gevraagd en niet heeft verkregen, dan kan hij niet veroordeeld worden.

47. Extraneus contra burgensem testimonium non poterit perhibere.

47. Een vreemdeling kan geen getuigenis afleggen tegen een burger.

48. Si femina vi oppressa et stupro violata

48. Als een vrouw, die gewelddadig is aangerand en verkracht, een klacht

**querimoniam fecerit sine septem
testibus, tam viris quam mulieribus,
probatis et honestis, processum in
querimonia habere non debet.**

heeft uitgesproken zonder zeven
betrouwbare en eerbare getuigen,
mannen of vrouwen, zal er op haar
klacht geen proces volgen.

**49. Si quis bona titulo pignoris sibi obligata
possèdent sine reclamazione per
annum et amplius, et aliquis eidem
iniuriatur, sola manu iurando confirmabit
quicquid in illis bonis habuerit.**

49. Als iemand goederen die aan hem op
titel van pand zijn verbonden, gedurende
een jaar of meer onbetwist
heeft bezeten en iemand betwist zijn
recht daarop, dan zal hij door met
één hand te zweren bevestigen welk
recht hij op deze goederen heeft.

**50. Si duo coram iudice vocati causam
tractaverint quorum alter, qui cadit a
causa, reliquo, qui partem suam
optinuerit, expensas solvere tenetur,
ita quod ille qui causam suam defensaverit,
valorem expensarum iuramento
et de consilio scabinorum
taxabit.**

50. Als twee personen die voor de rechter
zijn geroepen, een proces hebben
gevoerd, dan is degene die het
proces verliest verplicht aan de ander,
die het proces heeft gewonnen,
zijn kosten te betalen, mits hij die
het proces heeft gewonnen, het bedrag
van zijn kosten door middel van
een eed en bij besluit van schepenen
zal vaststellen.

**51. Preco burgensem non vocabit ad
iudicium nisi ad domum ipsius coram
duobus oppidanis vel pluribus.**

51. De bode zal een burger niet dagvaarden
voor het gerecht dan aan diens
eigen huis en in aanwezigheid van
twee of meer poorters.

**52. Ad scabinorum consilium nemo
présumât accedere nisi vocatus ab ipsis.**

52. Niemand zal het zich veroorloven de
vergadering van de schepenen te
betreden, tenzij hij door henzelf is
geroepen.

**53. Sententiam scabini cum consilio
aliorum scabinorum factam et stabilitam
nemo poterit cassare.**

53. Niemand kan een vonnis van een
schepen dat met medewerking van
andere schepenen is tot stand gekomen
en vastgesteld, vernietigen.

**54. Preterea ciendum⁸ est quod filii
sacerdotum
vel aliqui qui de legitimo
thoro non sunt generati, non debent
nee tenentur testimonium ferre in
preiudicium bonorum vel vite alicuius
oppidani.**

54. Voorts moet men weten dat zonen
van priesters en [andere] personen
die niet uit een wettig bed zijn geboren,
geen getuigenis af mogen leggen
noch verplicht kunnen worden een
getuigenis af te leggen ten nadele
van de goederen of van het leven
van een poorter.

**Ut autem talis libertas in presenti
carta contenta a me Wilhelmo comité
Hollandie voluntarie et de consilio
hominum meorum nobilium et fidelium
oppidanis de Harlem concessa in
perpetuum duret et robur habeat et a
nullo in perpetuum in irritum revoca-
ri valeat presens scriptum porrex-
i memoratis oppidanis de Harlem
sigilli mei munimine roboratum.
Testes autem hū sunt: dominus
Lubbertus abbas de Ekmunda, dominus
Nicolaus Persin, dominus Th.
castellanus de Leithen, magister
Daniel, Th. de Teilig, Symon de
Harlem, Walterus de Ekmunt, Hugo
de Cralig.
Datum apud Harlem anno Domini
M° C°C° quadragesimo quinto, in die
sancti Clementis pape et martiris.**

Opdat de zodanige vrijheid die in de onderhavige oorkonde is vervat en door mij Willem, graaf van Holland, uit welwillendheid en bij besluit van mijn edele en getrouwe mannen aan de poorters van Haarlem is verleend, voor altijd geldt en van kracht blijft en nooit door iemand herroepen kan worden zodat ze ongeldig wordt, heb ik aan de genoemde poorters van Haarlem het onderhavige geschrift, bekrachtigd met mijn zegel, gegeven. Getuigen hiervan zijn heer Lubbert abt van Egmond, heer Nicolaas Persijn, heer Dirk burggraaf van Leiden, meester Daniël, Dirk van Teilingen, Simon van Haarlem, Walter van Egmond en Hugo van Kralingen. Gegeven te Haarlem in het jaar des Heren 1245 op de dag van de heilige Clemens, paus en martelaar [= 23 november].

De tweede oorkonde van het Haarlemse stadsrecht (23 november 1245)

**Ego Wilhelmus comes Hollandie
notum fieri cupio tam presentibus
quam futuris presentem paginam
inspecturis quod oppidanis in Harlem
talem contuli libertatem, videlicet:**

Ik, Willem graaf van Holland, wil
dat bekend wordt aan zowel de
tegenwoordige als de toekomstige
lieden die de onderhavige oorkonde
zullen zien, dat ik aan de poorters
van Haarlem de volgende vrijheid
heb gegeven, namelijk:

**55. Si virum quempiam femina aliqua de
oppressione violenta et violentia
stupri septem testibus, tam viris
quam mulieribus, idoneis et probatis,
in iudicio convicerit, ille violator
capitali sententia plectendus erit.**

55. Als een vrouw in het gerecht met
zeven deugdelijke en betrouwbare
getuigen, mannen of vrouwen, een
man schuldig doet bevinden aan gewelddadige
aanranding en verkrachting,
dan zal deze geweldpleger veroordeeld
moeten worden tot de
doodstraf.

**56. Si quis patrimonium vel hereditatem
alicuius mercatus fuerit et sub testimonio
scabinorum sine reclamazione
per annum et diem vel amplius possèdent,
possessor ipsius patrimonii
vel hereditatis nulli post dictum
terminum, et si impetatur, tenebitur
respondere.**

56. Als iemand een geërfde onroerende
zaak of een [andere] onroerende zaak
van iemand heeft gekocht en onder
getuigenis van schepenen gedurende
een jaar en een dag of meer onbetwist
heeft bezeten, dan zal de bezitter
van deze geërfde onroerende zaak
of [andere] onroerende zaak na
verloop van genoemde termijn aan niemand
verplicht zijn te antwoorden, als hij daarover
wordt aangesproken.

**57. Quicumque coram duobus oppidanis
a iudice vel a preconis in oppido
arrestatus, sine licentia iudicis ab
oppido recesserit et super hoc per
duos scabinos convictus fuerit, quadraginta
quinque solidos solvet iudici
ad emendam.**

57. Wie, na ten overstaan van twee
poorters door de schout of door de
bode in de stad onder arrest gesteld
te zijn, zonder verlof van de schout
de stad heeft verlaten en hieraan
door twee schepenen schuldig is
bevonden, zal aan de schout 45
schellingen betalen ter genoegdoening.

**58. Quicumque aliquem de debito in iudicio
conveniat et super eo debito
testes ydoneos habeat, testes solo¹⁶
iuramento tenentur testimonium perhibere,
sed actor non tenebitur iurare.**

58. Wanneer iemand een ander in het
gerecht beklaagt inzake een schuld
en met betrekking tot deze schuld
deugdelijke getuigen heeft, dan zijn
alleen de getuigen verplicht met een
eed getuigenis af te leggen, de klager
echter zal niet verplicht zijn te zweren.

59. Postquam aliquis factus fuerit oppidanus, nulli tenebitur esse servilis, sed secundum iura oppidi libertate perfruetur.

59. Nadat iemand poorter is gemaakt, is hij aan niemand verplicht dienstbaar te zijn, maar zal hij vrijheid genieten volgens het recht van de stad.

60. Dedi autem in mandatis iamdictis oppidanis ut iuramento prestito confirment quod unusquisque alii ius suum conservabit.

60. Voorts heb ik de reeds genoemde poorters opgedragen dat zij door het afleggen van een eed bekrachtigen dat een ieder zal opkomen voor het recht van de ander.

61. Si vero aliquis burgensis debitorem sui conburgensis in hospitio suo, contradicente creditore, receperit, hospes recipiens tenebitur conburgensi creditori respondere de pecunia quam sibi debet hospes receptus.

61. Voorts, als een burger een schuldenaar van een van zijn medeburgers in zijn herberg heeft ontvangen, terwijl de schuldeiser hier bezwaartegen maakt, dan zal de herbergier verplicht zijn aan zijn medeburger, de schuldeiser, verantwoording te doen van het geld dat de ontvangen gast hem verschuldigd is.

62. Omne pignus et bona pignori obligata, sive in humidis sive in siccis, sive in decimis vel in aliis bonis, ego prefatis burgensibus secundum consuetudinem oppidi de Harlem fideliter conservabo; et unusquisque suo conburgensi in conservatione predictorum bonorum pignori obligatorum, que in presenti possident, fideliter assistet quousque redempta fuerint secundum beneplacitum creditorum qui ea tenent obligata, et hoc predicti burgenses iuramento confirmaverunt.

62. Ieder pand en alle in pand verbonden goederen, of het nu natte of droge, tienden of andere goederen zijn, zal ik voor voornoemde burgers volgens de gewoonte van de stad Haarlem getrouw in stand houden; en een ieder zal getrouw zijn medeburger bijstaan in de instandhouding van de voornoemde in pand verbonden goederen, welke zij nu bezitten totdat zij gelost zullen zijn naar goedvinden van de schuldeisers aan wie deze verbonden zijn, en dit zullen de voornoemde burgers met een eed bekrachtigen.

63. Item si aliquis circummanentium legitime commonitus debita burgensi de Harlem solvere neglexerit, scultetus cum oppidanis de suo tantum accipiet quod creditori suo satisfaciet competenter.

63. Voorts, als iemand van de omwonenden, nadat hij op wettige wijze is gemaand, heeft verzuimd zijn schulden aan een burger van Haarlem te betalen, dan zal de schout tezamen met poorters van het zijne zoveel in beslag nemen als voldoende is om zijn schuldeiser genoeg te doen.

64. Adhec si occasione alicuius nobilis vel ministerialis burgensis de Harlem

64. Bovendien als door toedoen van een edelman of een dienstman een burger

bannitus fuerit vel arrestatus, ego ipsum talem habebō quod burgensem et bona ipsius faciam absolvi, vel de suo tantum accipiam quod burgensi meo satisfiet.

van Haarlem gebannen of gearresteerd is, dan zal ik hem dusdanig behandelen dat ik ervoor zorg dat de burger en zijn goederen worden vrij gegeven of dat ik zoveel van het zijne in beslag neem als genoeg is om mijn burger te voldoen.

65. Quicumque vero oppidanus non iuraverit¹⁷ universitatem ad compellendum extraneos ne aliquid præsument facere contra ius oppidi de Harlem, solvet mihi unam libram et perdet oppidum per annum integrum.

65. Iedere poorter die de gemeenschap niet heeft geholpen om vreemdelingen te verdrijven met het doel dat zij niets zouden ondernemen tegen het recht van de stad Haarlem, zal aan mij 1 pond betalen en zal voor een heel jaar de stad verliezen.

66. Oppidani de Harlem solvent mihi aut vero heredi Hollandie annuatim et in perpetuum ad Natale Domini decern libras et in festo Iohannis Baptiste decern libras.

66. De poorters van Haarlem zullen aan mij of de wettige erfgenaam van Holland jaarlijks en tot in eeuwigheid 10 pond betalen op het geboortefeest van de Heer en 10 pond op het feest van Johannes de Doper.

67. Insuper si me aut verum dominum Hollandie ad curiam imperatoris contigerit accedere aut uxorem ducere aut militem fieri, ad quodlibet ipsorum solvent oppidani de Harlem mihi viginti libras; si aliqua sororum mearum aut veri domini Hollandie nupserit, dicti oppidani de Harlem dabunt quindecim libras; item si frater meus aut frater veri domini Hollandie miles factus fuerit aut uxorem duxerit, oppidani de Harlem ad quodlibet ipsorum solvent quindecim libras eidem.

67. Bovendien wanneer het gebeurt dat ik of de wettige heer van Holland naar het hof van de keizer reist ofwel trouwt of ridder wordt geslagen, dan zullen de poorters van Haarlem mij bij elk van deze gelegenheden 20 pond betalen. Als een van mijn zusters of van de wettige heer van Holland in het huwelijk is getreden, zullen genoemde poorters van Haarlem 15 pond betalen. Evenzo als mijn broer of de broer van de wettige heer van Holland ridder is geslagen of in het huwelijk is getreden, dan zullen de poorters van Haarlem hem bij elk van deze gelegenheden 15 pond betalen.

68. Oppidani autem de Harlem servient mihi in expeditione mea aut vero domino Hollandie in expeditione sua cum sexaginta quator hominibus.

68. De poorters van Haarlem zullen mij in mijn heervaart of de wettige heer van Holland in zijn heervaart dienen met 64 mannen.

69. Insuper scabinis de Harlem licentiavi

69. Bovendien heb ik de schepenen van

**facere nova precepta aut instituta
cum consilio sculteti mei ad dimidium
annum vel ad integrum durantia,
que scabini iuramento confirmaverint,
universitati aut parti maiori
utilia, mea iurisdictione mihi in hoc
reservata.**

**Ut autem libertas in presenti scripto
contenta a me Wilhelmo comit  Hollandie
voluntarie et de consilio hominum
meorum nobilium et fidelium
burgensibus de Harlem tradita robur
firmitatis in perpetuum optineat et a
nullo in irritum revocari valeat,
presentem cartam iamdictis burgensibus
de Harlem porrexi sigilli mei
munimine roboratam.**

**Testes autem hæ sunt: dominus
Lubbertus abbas Ekmundensis, dominus
Nicolaus Persin, dominus Theodericus
castellanus de Leithen, magister
Daniel, Theodericus de Theylig,
Symon de Harlem, Walterus de
Ekmunt, Hvgo de Cralig.**

**Datum apud Harlem anno Domini
millesimo ducentesimo quadragesimo
quinto, in die sancti Clementis pape
et martiris. F liciter. Amen.**

Haarlem de bevoegdheid gegeven om met medewerking van mijn schout in het belang van de gemeenschap of de meerderheid daarvan nieuwe voorschriften of statuten te maken voor de duur van een half of een heel jaar, welke de schepenen met een eed zullen bekrachtigen, behoudens mijn rechtsmacht in dezen.

Opdat evenwel de vrijheid die in het onderhavige geschrift is vervat en door mij Willem, graaf van Holland, uit welwillendheid en bij besluit van mijn edele en getrouwe mannen aan de burgers van Haarlem is verleend, voor altijd van kracht blijft en door niemand herroepen kan worden zodat het ongeldig wordt, heb ik aan de voornoemde burgers van Haarlem de onderhavige oorkonde, bekrachtigd met mijn zegel, gegeven. Getuigen hiervan zijn: heer Lubbert abt van Egmond, heer Nicolaas Persijn, heer Dirk burggraaf van Leiden, meester Daniël, Dirk van Teilingen, Simon van Haarlem, Walter van Egmond en Hugo van Kralingen.

Gegeven te Haarlem in het jaar des Heren 1245 op de dag van de heilige Clemens, paus en martelaar [= 23 november]. Heil. Amen.